

Тезаурус курсу «Технології соціальної роботи»

Багатоманітність соціальних технологій зумовлена широким спектром соціальної діяльності. Для кожного виду соціальної діяльності створюється особлива технологія. Тому можна говорити не про якусь універсальну технологію, а лише про багатоманітність технологій, кожна з яких відповідає конкретній діяльності, меті, цілям, пов'язана з конкретними умовами її реалізації: зі станом матеріальних, політичних, фінансових і кадрових ресурсів, з історичними умовами, традиціями.

Глобальні соціальні технології - технології, спрямовані на вирішення загальнолюдських проблем, пов'язаних з оцінкою не тільки внутрішніх, а й світових тенденцій розвитку, комплексною оцінкою ситуації. Вони характеризуються високою науковістю, прогнозуванням кінцевого результату і набувають пріоритетного значення в період оновлення соціальних систем.

Моніторинг - систематичне відслідковування, вивчення стану соціальних явищ і процесів, співставлення результатів постійних спостережень для отримання обґрунтованих уявлень про їх дійсний стан, тенденції їх розвитку.

Соціологічний моніторинг - необхідний прийом оцінки якості технологізації соціального простору, дієвості соціальних технологій. Він дозволяє своєчасно здійснювати корекцію соціальних технологій, знімати застарілі і вводити найновіші, що дозволяє розширювати межі технологізації і забезпечувати ефективність соціальних технологій.

Психологічні технології - вид соціальних технологій, що враховує особливості і специфіку психологічних процесів, якостей, відношень, можливості їх технологізації. Предметом технологізації є: психологічні якості і характеристики особистості - установки, характер, реакції, воля, взаємини.

Оволодіння психологічними технологіями дозволяє послідовно і цілеспрямовано формувати і використовувати навички ділової і міжособистісної комунікації, вибирати оптимальні прийоми переборення стресів, приймати зважені рішення по вирішенню професійних, внутрішньоособистісних і міжособистісних конфліктів в умовах ринкових відносин.

Соціальна технологія - 1) спеціально організована галузь знання про способи і процедури оптимізації життєдіяльності людини в умовах зростаючої взаємозалежності, динаміки і оновлення суспільних процесів; 2) спосіб діяльності на основі її розділення на процедури і операції з їх наступною координацією і синхронізацією і вибором оптимальних засобів, методів їх виконання; 3) метод управління соціальними процесами, що забезпечує систему їх відтворення в певних параметрах - якості, властивості, обсязі та ін.

Побудова соціальної технології здійснюється за рахунок розділення діяльності на окремі операції, процедури за умови глибокого розуміння природи і специфіки тієї галузі, в котрій розгортається практика. Соціальна технологія виступає в двох формах: як проект (програма), що містить процедури і операції, і як сама діяльність, побудована відповідно до цього проекту (програмою).

Поява соціальних технологій пов'язана з потребою швидкого і широкомасштабного "тиражування" нових видів діяльності, ідей, проектів.

Соціально-педагогічні технології - способи створення умов для позитивного саморозвитку, соціальної адаптації і соціального захисту клієнта шляхом виховного впливу на його особу та поведінку. Можна виділити два основні підходи до розуміння соціально-педагогічної технології. Відповідно до *першого* підходу, що спирається на трактування технології як науки про майстерність, соціально-педагогічна технологія - це наука про мистецтво досягнення прогнозованої соціально-педагогічної мети. Такі технології носять теоретико-дослідницький характер. *Інший* підхід дозволяє визначити соціально-педагогічну технологію як цілеспрямовану, найбільш оптимальну соціально-педагогічну діяльність (впорядковану сукупність дій, операцій і процедур) з реалізації спеціалістом (спеціалістами)

методів (сукупності методів), засобів і прийомів, що забезпечують досягнення прогнозованої мети в роботі з однією людиною чи групою в певних умовах. За своєю сутністю такі технології носять прикладний (прак-тико-орієнтований) характер.

Соціологічні технології в соціальній роботі - способи використання соціологічних знань для прямого чи опосередкованого впливу на соціальну сферу, зміну в цілому соціального простору людини в сприятливому для неї напрямі.

Загальна соціологічна теорія, галузеві і спеціальні соціологічні теорії виступають фундаментом, основою соціальної роботи як науки, навчальної дисципліни і практичної діяльності. Особливу роль відіграє емпіричний рівень соціологічного знання, емпіричні дослідження (розробка програми дослідження, його організація, методи і техніка збору та обробки отриманого інформаційного матеріалу). При цьому емпіричний рівень соціологічного знання виступає ніби зв'язуючою ланкою між теоретичною соціологією та соціальною роботою як наукою і специфічним видом діяльності.

Технологізація соціальна - процес оптимізації соціального простору, переборення його розбалансованості на основі інноваційного методу освоєння соціальної дійсності, активного впливу на розвиток соціальних систем з використанням соціальних технологій, які дозволяють включити в процес його освоєння не тільки пізнання, методи соціальної діагностики, а й активні способи його зміни (як суб'єктів управління, так і соціальних систем в цілому).

Технології зв'язку з громадськістю (ПР-технології) - способи і методи управління, що сприяють встановленню й підтримці спілкування, взаєморозуміння і співробітництва між організацією та громадськістю. Вони включають в себе вирішення різноманітних проблем: забезпечують керівництво організації інформацією про громадську думку і надають йому допомогу у виробленні зворотних заходів; спрямовують діяльність керівництва в інтересах громадськості; підтримують його в стані готовності до різних перемін шляхом завчасного передбачення тенденцій у соціальному розвитку. ПР-технології являють собою мистецтво переконувати людей і впливати на їхню думку, підтримувати готовність управлінців до необхідних змін, запобігати кризовим станам та переборювати їх.

Зв'язок з громадськістю - метод соціальної роботи, що виник в США і отримав широке поширення в останні десятиріччя, адже будь-яка соціальна проблема є проблемою суспільною, а тому для її ефективного вирішення чи попередження необхідна робота з соціумом цілому.

Технології консультування - технології соціальної роботи, які полягають у дослідженні проблеми клієнта, знаходженні разом з ним позитивних засобів її вирішення, надання порад і рекомендацій щодо шляхів її вирішення та наявності соціальних ресурсів. Найбільш важливий результат консультування - перетворення внутрішнього світу клієнта. Основа цих змін - переосмислення життєвих цінностей. У процесі консультування можна виділити декілька етапів: вияв причин, що спонукали клієнта звернутися за консультацією; аналіз, оцінка і діагностика проблеми; формулювання проблеми й визначення цілей консультації; встановлення стратегії і плану дій; здійснення відповідних дій; оцінка результатів консультації та висновки.

Технології моделювання - сукупність методів дослідження різноманітних явищ і процесів, вироблення варіантів управлінських рішень. Моделювання ґрунтується на

заміщенні реальних об'єктів їх умовними зразками, аналогами. Засобами моделювання описується структура об'єкта (статистична модель), процес його функціонування і розвитку (динамічна модель). У моделі відтворюються властивості, зв'язки, тенденції досліджуваних систем і процесів, що дозволяє оцінити їх стан, зробити прогноз, прийняти обґрунтоване рішення. Форми моделей багатоманітні. Виділяють предметне і знакове моделювання. Предметне моделювання передбачає створення моделей, що відтворюють просторово-часові, функціональні, структурні властивості оригіналу (конкретно-наукові моделі). Знакове моделювання полягає в репрезентації параметрів об'єкта з допомогою символів, схем, формул, речень мови (логіко-математичні моделі).

Технології посередництва - способи надання кваліфікованої допомоги у взаємодії між різними суб'єктами соціальних відносин. Посередництво може здійснюватися між: державою, організацією та клієнтом; між організаціями чи закладами; між спеціалістами різного відомчого підпорядкування; між різними соціальними групами; міжособистісне посередництво. У посередницькій діяльності соціального працівника виділяють три етапи: визначення проблеми клієнта; вибір закладу, що зможе допомогти у вирішенні проблеми клієнта; допомога клієнту у налагодженні зв'язків і сприяння у прийомі відповідним закладом. Для кращої ефективності посередницької діяльності варто використати такі прийоми: а) виготовлення виписки для клієнта з переліком установ, їх адресами, телефонами, прізвищами спеціалістів, з якими клієнт спілкуватиметься; б) написання супровідного листа; в) попередня домовленість з установою про співпрацю з даним клієнтом; г) сприяння в організації супроводу клієнту.

Технології соціальної адаптації - технології, що забезпечують відтворення процесів включення особистості в групи, колективи, у нові умови соціального середовища, діяльності, взаємин. Основними процедурами технології адаптації є такі: 1) цілі спільної діяльності суб'єктів даної технології; 2) розробка програми спільних дій; 3) організація адаптаційного процесу.

Технології соціального захисту - це комплексна система соціально-економічних засобів, призначена для надання різнобічної допомоги непрацездатним чи обмежено працездатним особам, тимчасово непрацюючим, а також родинам, доходи працездатних членів яких не забезпечують суспільно необхідного рівня життя.

Соціальний захист може здійснюватися в грошовій формі у вигляді пенсій і допомог, у натуральній формі, а також шляхом надання різного роду послуг особам, які є об'єктом соціального захисту. Соціальний захист може мати як компенсаційний, так і попереджувальний, профілактичний характер.

Технології соціального прогнозування - інструментарій передбачення, дослідження і вирішення соціальних проблем. Мета прогнозування - не просто передбачити ті чи інші явища майбутнього, а сприяти більш ефективному впливу на них у потрібному напрямі.

Соціальне прогнозування побудоване на трьох взаємопов'язаних способах отримання інформації про майбутнє: 1) екстраполяція в майбутнє сучасних тенденцій і закономірностей розвитку суспільства (передбачаючи, що і на певну перспективу ці тенденції будуть зберігатися без істотних змін); 2) оцінка можливого чи бажаного в майбутньому стану того чи іншого явища (насамперед експертна оцінка); 3) моделювання прогнозованих явищ (розуміючи під моделлю будь-яку умовну, спрощену для зручності дослідження схематичну уяву про об'єкт прогнозування - сукупність показників, сценарій можливого чи бажаного розвитку подій тощо, аж до чітко формалізованих математичних моделей-управлінь).

Технології соціального проектування - визначення варіантів прогнозованого і планового розвитку нових процесів і явищ. Метою проектування є перетворення об'єктивної дійсності, коли створюються (чи передбачається їх створення) об'єкти, явища, процеси, які б відповідали бажаним якостям.

Основною метою соціального проектування є створення проектів. Соціальний проект призначається для відображення майбутнього бажаного стану системи, що виникає внаслідок певних дій людей, за наявності певних фінансових, трудових, матеріальних і інших ресурсів,

у тому числі інтелектуальних, пізнавальних, евристичних, ціннісних. Соціальний проект - це такий різновид програми, де відображені не тільки актуальні орієнтири, загальні завдання, а й уточнені терміни досягнення конкретних завдань, скоординовані зусилля виконавців на основі глибокого вивчення початкового рівня розвитку об'єкта і використання соціальних нормативів. Умовно виділяють такі етапні цілі соціального проектування: 1) визначення проектної проблеми; 2) проведення проектних досліджень; 3) розробка проектної програми; 4) формування проектного цілого; 5) реалізація проектного зразка.

Технології групової роботи - сукупність засобів та методів, спрямованих на створення, "вирощування" творчих груп (наприклад управлінських команд), здатних самостійно породжувати нові ідеї, сприяти міжособистісному розвитку учасників групи, вирішувати конкретні проблеми. Застосування методу приводить до приросту продуктивності групи (синергетичний ефект). Це досягається правильним підбором групи, адекватною моделлю комунікації і точним визначенням завдань. Завдання соціального працівника полягають у наданні методичної, психологічної допомоги членам групи при її формуванні й розвитку, віднаходженні групового лідера, забезпеченні достатньої ролівої різноманітності і пошукові ефективної моделі самоорганізації.

Технології соціальної діагностики - способи отримання вичерпної інформації про об'єкт чи процес, що вивчається. Значення діагностики в галузі соціальних відносин і процесів аналогічне "виявленню" характеру захворювання в медицині: якщо вчасно і правильно визначені ознаки і причини виникнення захворювання, то можна сподіватися на благополучний хід лікування і позитивні результати. Сутність соціального діагнозу полягає в точному визначенні соціально-причинних зв'язків, породжених умовами життя клієнтів соціального обслуговування. Соціальний діагноз передбачає збір інформації про клієнтів і умови їхньої життєдіяльності, а також її аналіз для розробки програми соціальної допомоги;

Технології соціальної експертизи - способи дослідження певного питання, що вимагає спеціальних знань, представлення мотивованого висновку.

Експертиза є дослідженням, що здійснюється спеціалістами (експертами), і включає діагностику стану соціального об'єкта, встановлення достовірності інформації про нього й оточуюче середовище об'єкта, прогнозування його наступних змін і вплив на інші соціальні об'єкти, а також вироблення рекомендацій для прийняття управлінських рішень та соціального проектування в умовах, коли дослідницьке завдання важко піддається формалізації.

Технології соціальної профілактики - сукупність засобів, методів впливу на соціальний об'єкт з метою збереження його функціонального стану і попередження можливих негативних процесів у його життєдіяльності. Соціальна профілактика спрямована на попередження можливих фізичних, психологічних чи соціокультурних колізій в окремих індивідів і "груп ризику", збереження, підтримку і захист нормального рівня життя і здоров'я людей; сприяння їм у досягненні поставлених цілей і розкритті їхнього внутрішнього потенціалу.

Технології соціальної реабілітації - комплекс заходів, спрямованих на відновлення людини в правах, соціальному статусі, на покращання її здоров'я, дієздатності. Цей процес спрямований також і на зміну соціального середовища, умов життєдіяльності, порушених чи обмежених з певних причин.

Здійснення соціальної реабілітації значною мірою залежить від дотримання її основних принципів: етапності, диференційованості, комплексності, спадковості, послідовності, безперервності у проведенні реабілітаційних заходів, доступності і переважної безоплатності для тих, хто її найбільше потребує (інваліди, пенсіонери, біженці та ін.).

Технології соціальної роботи - це одна із галузей соціальних технологій, що орієнтована на соціальне обслуговування, допомогу і підтримку громадян, які знаходяться у важкій життєвій ситуації.

Технології соціальної терапії - систематичні, цілеспрямовані заходи з надання допомоги особі чи групі осіб у питанні урегулювання почуттів, імпульсів, думок, ставлень,

зняття психологічних симптомів, що викликають тривожність, дискомфорт у клієнтів соціальних служб. Соціальна терапія тісно пов'язана з психотерапією, в якій використовуються методи впливу на психіку.